

Sara Ailu

OKLA3029/ OH2

PROpe

Matkalla opettajuuteen

Aloitin toisen opetusharjoitteluni hiihtoloman jälkeen 5 A luokassa Jyväskylän normaalikoulussa. Edellisestä harjoittelusta on kulunut jo kaksi vuotta, joten odotin tulevalta harjoittelulta paljon, ja jännittävin tunnelmin. Ensimmäisestä opetusharjoittelusta oli jäänyt ikävät muistot, joten toivoin tämän harjoittelun olevan itselleni korjaava kokemus. Harjoittelun alkaessa päätimme heti tulevat opetettavat aineet. Minulle oli ennalta määrätty käsityötunnit pidettäväksi ja olin siitä asiasta hyvin ilahtunut, sillä koen käsitöiden tekemisen yhdeksi vahvuudekseni. Käsitöiden lisäksi valitsin opetettaviksi aineiksi vielä ympäristöopin ja historian tunnit.

Tämän harjoittelun yleisinä tavoitteina olivat oppimisen ohjaaminen ja opetuksen suunnittelu eli tuntisuunnitelmien laatiminen. Tämän lisäksi tein kaksi jaksosuunnitelmaa käsityöhön ja historiaan. Omat tavoitteeni harjoittelussa olivat reflektointi ja varmuuden lisääminen. Kirjoitin harjoittelun aikana päiväkirjaa, johon kirjoitin aina päivän päätteeksi askarruttavat asiat. Martikainen (2005, 69) toteaa, että reflektointi omien tavoitteiden pohjalta kehittää ajattelua, omaa oppimista sekä itseorganisoitumista. Koen, että itsereflektointi päiväkirja auttaa jäsentelemään asioita samalla hetkellä sekä myöhemmin syvemmän ymmärryksen muodostamisessa. Reflektoinnilla hain myös kokemusta oppilaiden omasta itsereflektiosta. Halusin tukea oppilaiden omia itsereflektiotaitoja työpäiväkirjan avulla käsityötunneilla.

Varmuuden lisäämisellä opettajan työssä tarkoitan sitä, miten voisin lisätä itsevarmuutta oppilaiden edessä niin, että voisin olla täysin oma itseni. Sellainen opettaja, joka ohjaa persoonallaan, ei niinkään sisällöt edellä vaan luoden turvallisen ilmapiirin luokkaan, jossa on kaikilla hyvä olla. Sekä Martikainen (2005, 68) että Lerkkanen & Pakarinen (2018) toteavat, että opetussuunnitelma antaa hyvät mahdollisuudet toteuttaa monia erilaisia pedagogisia ratkaisuja, joita lähdin innolla suunnittelemaan ja toteuttamaan.

Kirjoitin käsitöiden opetukseen vielä erikseen omat tavoitteeni, jotka olivat työrauhan ylläpitäminen, oppilasryhmän ohjaaminen sekä turvallisen ilmapiirin luominen. Näiden lisäksi

kiinnitin vielä erityistä huomiota oppilaiden motivoimiseen sekä kannustin pitkäjänteiseen työskentelyyn. Lisäksi oppilaat pitivät työpäiväkirjauksia tuntien jälkeen niin kuin edellä mainitsin.

Eettinen osaaminen

”Huoli oppilaasta herää taas. Hän jää jumittamaan pöydän alle, mutta saan hänet keskittymään työhön rauhallisella ohjauksella. Hän käy muutaman oppilaan päälle impulsiivisesti. ”Kuole, kuole”, kommentit vilisevät puheessa.”

Tämä katkelma on päiväkirjastani. Halusin ottaa tämän katkelman pohdintaani siksi, koska kävin itseni kanssa kamppailua pitkään tämän asian parissa. Pohdin syvällisesti sitä, mikä on tässä kohtaa oikein ja väärin, kun huomaan opettajaopiskelijana huoleni nousseen oppilaasta. Ajatus siitä, uskallanko nostaa kyseisen oppilaan käyttäytymisen esille luokan oman opettajan kanssa niin, etten vahingossakaan astuisi kenenkään varpaille. OAJ (2021) on nimennyt opetustyölle eettisiä periaatteita, joiden mukaan opettajan työtä tulee tehdä. Ammattietiikkaan kuuluvat nimenomaan vastuullisuus, oikeudenmukaisuus sekä oppijan lähtökohtien ymmärtäminen. Ymmärsin kuitenkin, ettei opettajaopiskelijalla ole sellaista pedagogista vastuuta puuttua tämän kaltaisiin asioihin, vaan pysytellä turvallisena aikuisena lapsen tukena. Lisäksi kyseisen oppilaan omaa opettajaa velvoittaa oppilaiden suojeleminen ja luottamus (OAJ 2021), jonka vuoksi luokanopettaja ei varmastikaan voinut kertoa minulle oppilaan taustoista ja tilanteesta sen enempää.

Elän vahvasti omien arvojeni pohjalta, jonka vuoksi minun oli rohkeasti otettava yhteyttä luokanopettajaan. Martikaisen (2005, 30–32, 88) mukaan opettajan tulee aina pyrkiä hyvään vuorovaikutukseen ja esimerkilliseen toimintaan, sillä ne kuvastavat opettajan roolia ihmisenä. Opettaja tulee pyrkiä korkeamoraalisuuteen, jonka nähdään olevan arvokasta toimintaa. Tämän lisäksi opettajan työ on eettisesti herkkä, sillä työhön liittyy paljon erilaisia tunteita. Olen huojentunut siitä, että uskalsin ottaa asian puheeksi. Jälkeenpäin olisi ollut harmittavaa, jos en olisi kysynyt asiasta tai jättänyt jopa kokonaan noteeraamatta. Vaikken olisikaan pedagogisesti vastuussa oppilaista, itse kahden lapsen äitinä koen velvollisuudeksi nostaa huolia esiin, oli se sitten asiani tai ei. Tässä kohtaa minulla oli selkeä oppimisen mahdollisuus. Mahdollisuus saada tietää käytännössä miten tämänkaltaisiin pulmiin oppilaiden kohdalla puututaan. Varmistua siitä,

oliko huoli aiheellinen vai ei. Oppilaantuntemus on erityisen tärkeää sellaisissa tilanteissa, kun sattuu jotakin yllättävää, toistuvaa käyttäytymistä tai toimintaa. Opettajan kertoessa minulle, että asian on ollut tiedossa ja oppilaalla on tapahtunut selkeää parannusta viimeisen vuoden aikana, se rauhoitti mieleni.

Kuusiviikkoa kestävä opetusharjoittelu on vain pintaraapaisu. Riihonen & Koskinen (2020, 127) toteavat, että oli lapsi minkälainen tahansa, on olennaista, että impulsiivisesti käyttäytyvä lapsi saa tukea, apua ja ymmärrystä. Aikuisen tulee nähdä, että lapsi tekee jo nyt parhaansa eikä hän muutu toisenlaiseksi ihmiseksi. Oppilaantuntemus tarvitsee paljon pitempi aikaisen kohtaamisen, jotta opettajalle muodostuu oikeanlainen kuva oppilaasta. Olen tyytyväinen siihen, että toimin oikein tilanteessa ja nostin rohkeasti asioita esiin. Tällä tavoin varmistin myös sen, että haluan toimia eettisesti oikein arvomaailmani mukaisesti. Avola & Pentikäinen (2019, 292) korostavat myös, että opettajalla on tärkeää olla pohdittuna syvät arvot, jotka ohjaavat omaa opetus- ja kasvatustyötä. Onnistumista tapahtui myös ensimmäiseen opetusharjoitteluun siinä, että kykyäni huomata tämänkaltaisia asioita on hyvällä mallilla kehittymässä. Jos en olisi maininnut asiasta kenellekään, minulle olisi saattanut jäädä hyvin ristiriitainen tunne harjoittelun jälkeen.

Tieteellinen osaaminen

”Olipas ilahduttavaa, kun oppilaat alkoivat omatoimisesti kyselemään minulta asioista. Ympäntunnilla käsittelemme ihmisjaksoa ja se selvästi herättää oppilailla erilaisia kysymyksiä. Eräskin oppilas kysyi rohkeasti tunnilla, mitä heroini on.”

Ympäristöoppi on oppiaineena mainio. Pidän siitä, kun oppitunnit voidaan rakentaa pohdiskelevalle keskustelulle. Onnekseni tämä luokka oli erittäin vuorovaikutteinen ja oppilaat uskalsivat rohkeasti kysellä mieltä askarruttavia asioita. Tämä ympäristöopin ihmisjakso oli aiheena hedelmällinen. Tieteestä saa paljon vahvistusta käytäntöön. Olen aina ollut kiinnostunut biologisista ilmiöistä ja terveyteen liittyvistä sisällöistä, joten koin tämän aihealueen vahvaksi. Kirjoitin kandidaatin tutkielmani alakoulun päihdekasvatuksesta, joten en jäänyt niin sanotusti kylmäksi, kun eräs oppilas kyseli yllä olevan katkelmanmukaisesti päihteestä. Päihdekasvatuksesta on paljon tieteellistä tietoa, mutta sitä ei ole erikseen mainittu opetussuunnitelmassa. Tämän aiheen parissa, kun ei yksi 75 minuuttinen riitä. Tuntisuunnitelmia laatiessa huomasin, että osa

suunnittelemista kokonaisuuksista saattoi jäädä kokonaan pois, mutta koin hyvin tärkeäksi oppilaiden nostamien asioiden käsittelemisen.

Ympäristöopin tunnit olivat minulle palkitsevia, sillä huomasin itsekin tietäväni paljon aiheesta ja ennen kaikkea, että pystyin vastaamaan suhteellisen hyvin oppilaiden esittämiin tiukkoihin kysymyksiin. Männistö (2018, 35) summaa, että jo peruskoulun aloittavalle lapselle tulisi tarjota mahdollisimman monipuolisia näkökulmia koskien yhteiskuntaa ja sen toimintoja. Näin ollen syntyisi laaja-alaisempi käsitys mitä yhteiskunta on ja miten se toimii. Silloin lapset osaisivat käsitellä yhteiskuntaa koskevia asioita ja keskustelua kriittisemmin. Mielestäni lapsilähtöisyys on tässäkin asiassa tärkeää, sillä niin sanotusti vaikeidenkin asioiden käsittely liitettynä lasten omaan arkeen, selkiyttää ja kasvattaa lapsen käsitystä asiasta. Voidaankin todeta, että koulu ympäristönä mahdollistaa demokratiakompetenssien toteutumisen, jos nämä otetaan aktiivisesti ja tietoisesti käyttöön koulun toimintakulttuurissa. Näin ollen päihdekasvatusta voisi tarjota luokanopettaja ulkoisten toimijoiden sijasta.

Saimme myös rakentavan keskustelun aikaiseksi erään oppilaan tuodessa anoreksia käsitteen tunnilla. Oppilaat kertoivat katsovansa erilaisia Youtube-kanavia, joissa nämä tubettajat kertovat omista kokemuksistaan. Kerroin oppilaille, että näihin kokemuksiin tulee suhtautua kriittisesti, sillä ne kuvastavat vain heidän omia subjektiivisia kokemuksiaan esimerkiksi anoreksiasta. Tässä kohtaa mielestäni tieteellinen ajattelu menee kokemusasiantuntijoiden edelle, sillä vaarana voi olla näiden tubettajien ihannointi ja tätä kautta oma sairastuminen kyseiseen syömishäiriöön. Tätä oppilaiden oli vaikea ymmärtää, mitä tällä tarkoitin.

Tomperi (2018, 22) kirjoittaa, ettei demokraattisia kompetensseja opita yksin, vaan niihin kasvatetaan. Tämän vuoksi kriittisen ajattelun taitojen harjoittelu koulussa on erityisen tärkeää, jotta oppilas voisi itse keskustelun avulla harjoittaa itsenäistä ajatteluaan, esimerkiksi juuri oppilaiden omien kysymysten avulla. Koulun tulisi enemmän kannustaa oppilaita kyselevään ja pohtivaan argumentointiin. Toisten kuunteleminen ja kunnioittaminen kuuluu myös arvostavaan keskusteluun. Oppilaiden tulisi saada myönteisiä kokemuksia keskustelutilanteista, jotta voitaisiin luoda turvallinen ja avoin keskustelukulttuuri. Kyseenalaistava ja kriittinen ajattelu tukevat demokraattista keskustelua, sekä suojaa lapsia haitallisilta ja epäeettisiltä vaikutteilta.

Vuorovaikutus osaaminen ja moninaisuuteen liittyvä osaaminen

”Oppilas ei kuuntele ohjeita, vaan selailee Zalandon nettisivuja. Kun käyn ystävällisesti sanomassa, oppilas kertoo, että kohta, mutta mitään ei tapahdu. Sitten sanon, että jäät tunnin jälkeen mun kans tekemään tehtäviä. Oppilas romahtaa lattialle ja alkaa hillitön huutoitku ja hyperventilointi.”

Tämä katkelma päiväkirjasta osoittaa niitä yllättäviä tilanteita luokahuoneessa, joihin ei vähäisen oppilaantuntemuksen takia osaa ennalta odottaa. Oman opettajaidentiteetin rakentumisen kannalta, tämä kohtaaminen oli hyvin tärkeä. Haluan kohdata aina oppilaat yksilöinä omine tarpeineen. Lahtinen ja Rantanen (2019, 47) pohtivat sitä, miten tärkeää opettajan on tunnistaa erilaisia tarpeita tunteiden takana. Tunteet ovat heidän mukaansa ikkuna tarpeisiin. Koen, että minulla on herkkyyttä tunnistaa oppilaiden tunnetilat ja syyt erilaisten tunnetilojen takana. Olen lukenut paljon tunnetaidoista kertovaa kirjallisuutta, mutta huomasin että käytännön akuuteissa tilanteissa yksikään oppi ei tullut siinä hetkessä mieleeni. Kun suuri pettymys valtaa oppilaan mielen, on elettävä hetkessä ja varmistettava, että muut oppilaat keskittyvät tehtäviinsä sillä aikaa. Onnekseni tilanteen sattuessa opettajan sijainen oli kanssani paikalla rauhoittamassa tilannetta. Ensiksi sijainen vei oppilaan rauhalliseen tilaan keskustelemaan. Minä keskityin muun ryhmän ohjaamiseen sillä välin. Tässä kohtaa yhteisopettajuus on suuri tuki. Kun toiset oppilaat lähtivät välitunnille, pääsin keskustelemaan oppilaan kanssa kahdestaan. Itkusta ei meinannut tulla loppua. Rauhoittelin oppilasta lempeällä äänen sävyllä ja kerroin ettei mitään hätää ollut. Selitin rauhallisesti, miksi hän jää nyt välitunnin ajaksi tekemään tehtäviä, kun ei ollut suostunut tunnilla niitä tekemään.

Oppilas puolustautui voimakkaasti ja keksi erilaisia selityksiä sille, miksi ei ollut tarttunut työhön. Perustelin asiallisesti hänelle sen, että ymmärrän häntä, mutta nyt tuetaan hänen oppimistaan. Ehkä ”kliseisesti” sanottu, mutta ohjasin tilannetta ’lujasti lempeästi’. Oikea-aikaisen tunnetuen tarjoaminen oppilaalle, varsinkin niille lapsille, joilla on muita heikommat taidot tai omat resurssit, auttavat oppilasta kiinnittymään takaisin koulutyöhönsä. (Lerkkanen & Pakarinen 2018.) Ymmärsin siinä hetkessä, että jos päästän oppilaan tilanteesta pois tekemättä mitään, hän käyttää toimintatapaansa myöhemminkin. Muutkin oppilaat voivat huomata saman tavan toimia. Tulevana opettajana minulla on velvollisuus tukea oppilaan oppimista. Oppilaan alkaessa jo hyperventiloimaan, kosketan häntä hellästi olkapäästä ja sanoitan koko ajan hänen tunnetilaansa.

Kyselen, että mikä on oikeasti hätänä, kun hän reagoi niin voimakkaasti. Kysyin, että onko hänellä nälkä tai onko hän nukkunut yönsä hyvin.

Lopulta oppilas sai tehtyä tehtävänsä ja annoin vuolaasti kehuja hänelle. Tilanne jatkui hieman, kun oppilaan omat kaverit saapuivat luokkaan, jotka tukivat ystäväänsä halien. Vaikka tilanne oli jo ohi ja oppilas oli rauhoittunut, hänen ystävänsä vilkuilivat minua ilikurisesti seuraavalla tunnilla. Tämä hieman huvitutti minua, sillä olin heidän mielestään nyt se ”paha ope”, joka kiusaa. Tarkoitukseni ei ollut missään kohtaa olla ilkeä ja kerroin tämän myös oppilaan kavereille, kun he tulivat kyselemään asiasta. Kerroin heille rehellisesti ja lyhyesti, miten asia meni ja että se on hoidettu.

Vaikka tilanne näytti hurjalta, jäin tunnin jälkeen keskustelemaan asiasta sijaisen kanssa. Toimimme hänen kanssaan hyvin tiiminä ja jaoimme tilanteen kulun samalla tavalla. Ymmärsin, että toisen opettajan ymmärrys ja tuki tiukoissa tilanteissa on tarpeen. Pääsin heti purkamaan tilanteen ammattilaisen kanssa, ja tämä vahvisti ajatuksiani yhteisopettajuuden merkityksestä tulevaisuudessa.

Tulevilla tunneilla huomioin oppilasta esimerkiksi niin, että annoin hänen vastata ja tulla tekemään tehtäviä taululle. Ilmeisesti oppilaallekaan ei jäänyt tilanteesta traumoja ja sijaista lainaten: ”Eivät he mene rikki”, pitää paikkansa.

”Aprillipila oli todella ikävä ja paineen tuntu jopa sietämätön. Oppilaat päättivät olla puhumatta n. 44 minuutin ajan. Täytyy sanoa, että epämukavinta IKINÄ!”

Legendaarinen huhtikuun ensimmäinen päivä. Aprillipäivä. Koen olevani humoristinen ja lähden helposti oppilaiden hullutuksiin mukaan, mutta aprillipäivänä se ei ollut kivaa. Oli historian tunti ja meidän oli tarkoitus pohtia filosofiaa käsitteenä ja etsiä tietoa eri filosofiasta. Oppilaat eivät sanoneet sanaakaan. Oppilaat alkoivat esittämään minulle pantomiimia ja kirjoittivat asioista lapulle, jotta ymmärtäisin heitä. Tällainen vuorovaikutustapa ei sinällään ole minulle uutta, koska olemme harjoitelleet erilaisia vuorovaikuttamisen menetelmiä opettajakoulutuslaitoksella, mutta ei koskaan niin, että opettaja joutuisi kohteeksi. Nyt pääsin konkreettisesti tuntemaan sen, miltä tällainen mykkäpedagogiikka menetelmänä oikeasti tuntuisi oppilaasta. Tunnen vahvasti, etten tule koskaan käyttämään tulevaisuudessa vastaavanlaista menetelmää.

Vaikka heittäydyinkin aluksi mukaan ja arvuuttelin oppilaiden pantomiimiesityksiä, pelko tunnin kulun jatkumisesta mietitytti. Onneksi luokan oma opettaja sai oppilaat taas puhumaan, jotta tunti voisi jatkua. Olisihan se toisaalta ollut viihdyttävää kuulla esitystä Sokrateesta pantomiimin avulla, mutta se ei olisi ollut oppimisen kannalta ja tehtävän tyyliin sopivaa. Tykkään soveltamisesta tunteilla ja lähteä oppilaiden ehdotuksiin mukaan, mutta tämä oli jopa minun mielestäni liikaa.

Yhteisöllinen ja yhteiskunnallinen osaaminen

Mediassa on viime aikoina puhuttu paljon koulukiusaamisesta ilmiönä vakavien tapahtumien johdosta. Jos tapahtuu jokin ikävä väkivaltainen teko, katseet suuntaavat usein kouluinstituutioihin vastuun ja kasvatuksen nimissä. Koululla on kasvatuksellinen vastuu lapsista, mutta keskustelusta unohtuu vanhempien kasvatusvastuu ja jopa koko yhteiskunnan. Valitettavasti yhteisöllisyyttä meidän yhteiskunnassamme esiintyy nykyisin vain harvakseltaan verrattuna vaikkapa entisaikojen maalaisyhteisöihin. Yksilöllisyyttä korostetaan ja unohdetaan yksilöllisyyden nurja puoli eli yksilöllisyyden yksinäisyys, itseohjautuvuus ja vastuullisuus. Entäpä jos yksilö ei erinäisistä syistä pysty itseohjautuvuuteen ja näin ollen kantamaan vastuuta omasta itsestään? Kyse on ääripäästä, mutta silti ajattelemisen arvoisesta asiasta. Ihminen on syvästi sosiaalinen laji (Sajaniemi & Mäkelä 2015, 136) ja tarvitsee toinen toistaan. Liian vaativat suoritukset voivat kuormittaa ja aiheuttaa levottomuutta joissakin oppilaissa, mikä lisää häiriökäyttäytymistä ja voi johtaa toisten kiusaamiseen. Kun koko yhteisö tukee kiusaajaa, kiusaaminen voi vähentyä radikaalisti, kuin se että kiusaajaa leimataan automaattisesti.

Yhdistän ajattelussani koulukiusaamisen ryhmäilmiönä, johon vahva yhteisopettajuus voisi tuoda ratkaisun. Luokkakokojen kasvaessa, mielestäni yhteisopettajuutta tulisi ehdottomasti lisätä lukuisista eri syistä. VOPA-videointia eli vuorovaikutus opetusta ja arviointia tehdessäni, huomasin, miten paljon luokkahuoneessa tapahtuu niin sanotusti opettajan selän takana. Yksi opettaja ei mitenkään pysty yksin huomaamaan kaikkea, mitä oppilaat tekevät luokassa. Kun luokkahuone jaetaan kahden opettajan kesken, oppilaat saavat enemmän tukea ja opettajan työkuorma helpottuu. (Opettaja-lehti 2019.) Ilokseni sain huomata, että kiusaamista tässä luokassa ei juurikaan näkynyt. Luokalla oli vahva me-henki ja oppilaat pitivät toistensa puolta. S2-oppilas otettiin myös lämmöllä vastaan ryhmätöihin ja välituntileikkeihin. Erään mainitsemani oppilaan impulsiivinen käytös oli ainoa asia, jonka huomasin. Tällainen arvaamaton ja yhtäkkinen toiseen

oppilaaseen kiinnikäyminen ei tuntunut yhdestä oppilaasta reilulta. Ja se on ymmärrettävää. Opettajan tulee puuttua vahvalla osaamisellaan näihin tilanteisiin ennaltaehkäisevästi niin, ettei suurempia vahinkoja niin henkisesti kuin fyysisesti pääsisi käymään. Luokahuoneen ilmapiiri on turvattava niin oppimisen kuin elämäntaitojen harjoittelemisen kannalta.

Pedagoginen osaaminen

”Tuntuu siltä, että oppilaat kyseenalaistavat kaikkia tarjoamiani työtapoja. Tänäkin, ei riittänyt vain yksi perustelu, piti toisen kerran sanoa. Ehkä kuuluu ikään. Ei kaikkeen tarvitse suostua, muuten siihen menee koko tunti.”

Tämä päiväkirjan ote on mielenkiintoisin pedagogisesta näkökulmasta. Viidesluokkalaiset ovat esiteini-ikäisiä ja tavallaan se näkyi ja kuului heidän toiminnassaan. Lapset, jotka reagoivat voimakkaasti yllätyksellisiin tapahtumiin, hyötyvät arjen rutiineista ja vahvasta ennakkoinnista (Riihonen & Koskinen 2020, 160). Oppilaat ovat selvästi omaksuneet tietyn tapaisen toimintamallin opetuksessa, jota he odottavat. Halusin kokeilla erilaista kappaleen lukemistekniikkaa niin, että oppilaat lukevat pöytäryhmittäin yhteen ääneen kappaletta muiden kuunnellessa. Eräs oppilas alkoi hanakasti vastustamaan kyseistä toimintatapaa. Ensimmäinen perusteluni ei ollut riittävä. Oppilas jatkoi viittaamista ja vaati parempaa selvitystä. Tämän jälkeen perustelin vielä kahdella argumentilla toimintamallin käyttämistä. A. kaikki eivät pidä siitä, että joutuvat lukemaan kaikkien edessä muiden kuunnellessa. B. yhteen ääneen lukeminen vahvistaa rytmillistä sujuvuutta.

Merkinnästä on aistittavissa hieman omaa turhautumistani, mutta näin jälkikäteen olen sitä mieltä, että opettajan on hyvä osata perustella omia pedagogisia valintojaan. Monet lapset hyötyvät selkeästä päivästruktuurista, joka käydään läpi tunnin alussa. Tämä rakenne tukee tunnesäätelyä. (Riihonen & Koskinen 2020, 160.) Myös Lerkkanen ja Pakarinen (2018) jakavat saman ajatuksen hyvästä ja selkeästä toiminnan organisoimisesta ja konkreettisista tavoitteista. Kun oppilaat pääsevät vaikuttamaan omaan opiskeluunsa, se motivoi, saa osallistumaan sekä kiinnittymään paremmin koulutyöhön.

On kuitenkin muistettava, että olen opettajuuteni alkutaipaleella, joten kaikenlaiset tuntemukset ja kokemukset ovat tervetulleita ja sallittuja. Onneksi opetusharjoitteluissa saa rauhassa harjoitella, kokeilla ja miksei mokaillakin. ”Moka on lahja”, totesi eräs musiikinlehtori. Miten tuleva opettajaopiskelija voisi kehittyä, jos hän ei tekisi virheitä, sillä kukaan ei ole suoriltaan rautainen

ammattilainen. Uskon vakaasti, että työelämä viimeistään opettaa. Olen silti iloinen, että pystyin perustelemaan pedagogisen lähestymistapani jämäkästi. Jämäkkyystaitoja odotetaan lapsilta, miksi ei myös opettajaltakin.

Tämän harjoittelun yhtenä tavoitteena oli ryhmän ohjaaminen. Ensimmäisessä opetusharjoittelussani toivoin pääseväni vielä harjoittelemaan oppilaiden pettymysten sietämistä. Olen edelleenkin sitä mieltä, että koululla ja opettajilla tulee olla tarpeeksi mielenkiintoista tarjottavaa oppilailleen, unohtamatta kuitenkin sitä asiaa, ettei koulun kuitenkaan tarvitse olla ”sirkuskoulu”. Janne Sántin tutkimuksen mukaan opettajat kokivat, että tämän ajan koulusta on tullut huvipuisto, jossa kaikilla tulee olla kivaa ja epätoivoisesti vaalitaan sitä periaatetta, ettei kukaan pahoittaisi mieltään mistään asiasta. (Säntti 2007, 452–455.) Ensimmäisessä opetusharjoittelussani opettaessani englantia oppilaille, sain myös kohdata tämän *mielensä pahoittamisen* käsitteen. Ohjaava opettaja huomautti ystävällisesti tunnin päätyttyä, että tunteja pitäessä tulee minimoida sellaiset asiat, jotka johtaisivat siihen, että heikommilla oppilaille tulisi paha mieli, kun he eivät osaa tai ymmärrä jotain. Kommentti oli havainnoiva, sillä myönnän, etten ollut edes ajatellut, että kyseisessä tilanteessa joku oppilaista olisi kokenut osaamattomuutta. Ja pahimmassa tapauksessa se voisi johtaa siihen, että oppilas alkaisi inhoamaan kyseistä opetettavaa ainetta. Tässä kohtaa korostuu herkkyyden käsite. Opettajalla pitää olla herkkyyttä tunnistaa tällaisia tilanteita. Tämän vuoksi opetusharjoittelut ovat hyvin tärkeitä, että siellä saa valvotusti harjoitella tulevaa varten. Joka tapauksessa jäin vielä pohtimaan, että miten opettajat jaksavat lukukaudesta toiseen sen tietoisuuden kanssa, etteikö jotkut oppilaista koskaan ikinä pahoittaisi mieltään tunneilla? Tai esimerkiksi vaikka opettaja kuinka yrittäisi, oppilas ei opi ja kokee tästä huonoa mieltä?

Tässä OH2-harjoittelussa silmiä avaava kokemus oli erään oppilaan ”murtuminen” väittelyn päätteeksi oppitunnilla. Mielensä pahoittamista oli siis jälleen havaittavissa. Pidimme harjoitteluparin kanssa oppilaille eri tavalla toteutetun väittelytilanteen, joka selvästi aiheutti suurta vastustusta oppilaissa. Oppilaat olivat oman opettajansa johdolla tottuneet tietynlaiseen väittelytapaan, joten pettymykseltä ei voitu välttyä. Puolustuksen hävitessä väittelytilanne, se aiheutti suuren tunnekuohun eräässä oppilaassa. Ajanpuutteen vuoksi, oppilas ei päässyt purkamaan tilannetta ja tilanne päättyi itkuun ja ärtymykseen.

Tietynlainen pettymys kuuluu kuitenkin kehitykseen, ilman että tämä häiritsee lapsen oppimista. Kasvattavan opettajan tulee kuitenkin tukea kaikella mahdollisella tavalla oppilaan erilaisia tunteita ja ohjata lasta pettymyksen yli. Pettymykset kuuluvat elämään ja parhaassa tapauksessa antavat hyviä valmiuksia tulevaan ja vahvistaa mieltä. (Marjamäki ym. 2016, 55–58.) Jälkikäteen, meidän olisi parini kanssa pitänyt kysyä opettajalta, miten he ovat aikaisemmin väitelleet. Eli ennakoitiin olisi ollut tarpeen, sillä se auttaa monenlaisia lapsia (Riihonen & Koskinen 2020, 159). Ohjeistukseen olisi täytynyt olla selkeämpi ja käytettävää aikaa runsaammin. Meidän olisi parini kanssa pitänyt sopia täsmälliset roolit keskenämme. Tilanne pääsi tämän vuoksi riistäytymään käsistä. Jälkipuimiseksi olisi pitänyt varata myös aikaa, ettei kenenkään olisi täytynyt lähteä surupuvussa pois tunnilta. Pedagogisessa osaamisessa on vielä paljon kehitettävää, jotta pystyisi suunnittelemaan, toteuttamaan ja arvioimaan paremmin toimintaa. Sekä antaa tunnetuelle enemmän sijaa.

Hyvinvointia vahvistava osaaminen

Haluan tässä luvussa keskittyä oppilaiden hyvinvointiin luokahuoneessa ja sen tukemiseen. Opettajalla on suuri merkitys luokahuoneen myönteisen ilmapiirin muodostamisessa (Lerikkanen & Pakarinen 2018). Sekä ensimmäisessä että toisessa opetusharjoittelussa koin tärkeänä vuorovaikutussuhteen luomisen oppilaiden kanssa. Tavoitteena oli saavuttaa mahdollisimman luontainen kanssakäyminen. Vuorovaikutus tutkija Erving Goffman esittää kirjassaan myös luontevan kasvotyön tekemisen, sillä tämän avulla opitaan vuorovaikutussuhteiden pelisääntöjä (Goffman 2012, 31). Pyrin aloittamaan jokaisen pitämäni tunnin kuulumisten kyselemisellä. Tähän käytettiin kiireettömästi aikaa noin kymmenisen minuuttia ennen oppitunnin alkua. Mielestäni tämä oli päivän tärkein vuorovaikutteinen kohtaaminen, jolla osoitin kiinnostusta oppilaisiin ja välitin sen viestin, että jokainen luokassa on tärkeä. Jokainen oppilas tuli nähdyksi ja kuulluksi. Myös Marjamäki, Kosonen, Törrönen ja Hannukkala tuovat esille kohtaamistilanteiden merkittävyyden. Kasvatussuhteessa molemminpuolinen arvostus ja aikuisen empaattinen kuuntelu lasta kohtaan on hyvin olennaista. Lämmin kohtaaminen tukee lapsen itsetuntoa ja luo turvallisen ilmapiirin luokkaan (Marjamäki ym. 2016, 29–31). Näin päivä sai lempeän alun, joka kantoi hyvin usein myös pitkälle loppupäivään. Tämän vuoksi määrittelin tämän ensikohtaamisen aamuisin erityisen tärkeäksi toiminnaksi.

Merkittävin kohtaaminen tapahtui erään oppilaan kohdalla käsityötunnilla, kun neulomisen alkeet eivät tahtoneet kerrasta sujua. Oppilas heitti puikot ilmaan ja meni pöydän alle jumiutustilaan. Riihonen & Koskinen (2020, 128) avaavat jumiutumiskäsitettä niin, että lapsi alkaa jumittamaan silloin kun kielteiset tunteet valtaavat hänet pitkäksi aikaa, jolloin lapsi ei pysty päästämään irti pettymyksen tuottamasta kiukusta. Huomasin tilanteen noin yhdeksän minuuttia myöhemmin, jolloin hivuttauduin lapsen tasolle kyselemään mikä hätänä. Oppilas otti etäisyyttä ja vaihtoi paikkaa. Minä luin tilanteen ja pidin etäisyyden sopivana. Puhuin rauhalliseen sävyyn ja hivuttauduin hiljalleen oppilaan viereen lattialle istumaan. Turvallinen aikuinen toimii tilanteessa niin, että hän osoittaa jumiutuvalle lapselle välittämistä, lämpöä ja ymmärrystä (Riihonen & Koskinen 2020, 129). Lopulta oppilas kertoi mikä harmituksen aiheutti ja kerroin hänelle avoimesti sekä rehellisesti omat kokemukseni neulomisesta. Kun kerroin oppilaalle, että minullakin on välillä vaikeuksia, hän kuunteli ja alkoi työhön. Parasta oli, kun oppilas teki neulomistyötä seuraavillakin muilla oppitunneilla ja sai työn valmiiksi paljon ennen muita oppilaita. Olin onnistunut kylvämään opin siemenen oppilaaseen hyvällä menestyksellä. Pystyin tukemaan oppilaan innostusta ja pitkäjänteistä työskentelyä. Neulominen voi jatkossa toimia rauhoittavana ja mielen hyvinvointia edistävänä tekijänä. Olen iloinen, että pystyin lukemaan tämän tilanteen, enkä esimerkiksi lähtenyt väkisin puskemaan. Maltti on valttia, niin kuin sanotaan.

Esteettinen osaaminen

Eräällä historian tunnilla halusin integroida tunnetaitoja, ilmaisua ja matikkaa lukiessamme kirjan kappaletta. Jokainen oppilas sai lukea yhden lapun (joka oli siis kirjan kappaleesta) ilmaisten erilaisia tunteita, joita olivat muun muassa ilo, kiitollisuus, viha jne. Tämän luokan vahvuutena oli aktiivinen toimintaan lähteminen ja heittäytyminen sekä keskusteleva ilmapiiri. Heittäydyin tunnetiloihin itse mukaan ja käytin elävästi ääntäni, jotta oppilaat saisivat kiinni tunnetilan herättämästä ilmaisutavasta. Lopuksi keskustelimme koko luokan kanssa, mitä nämä eri tunteet tarkoittavat heidän arkielämässään. Olin erittäin iloinen siitä, miten paljon nämä tunnetilat herättivät keskustelua oppilaissa. Tunnetaitojen avulla he pystyivät linkittämään monia arkisia asioitaan. Esimerkiksi eräs oppilas kertoi, mitä kiitollisuus hänelle tarkoittaa. Se tarkoitti sitä, kun menee katsomaan isovanhempaansa. Tai eräs oppilas kuvasi kiitollisuutta, kun pääsee hevostallille katsomaan eläimiä. Koen, että tämä menetelmä herätti esteettisesti oikean ja hyvän ilmapiirin

luokkaan. Mielestäni esteettisyyden ei tarvitse olla mitään konkreettista, vaan eri aistein yhdessä koettavaa tunnelmaa tai tilaa.

Hiljalleen oppiessani tuntemaan luokan, huomasin kaiken innostavan toiminnallisuuden ruokkivan heidän motivaatiotaan. Tuominen-Soini (2015, 259) huomauttaa, miten paremmin opettaja tunnistaa motivationaalisia taipumuksia luokkahuoneessa, sen paremmin oppilaita saadaan motivoitumaan eri tehtäviin. Siksi otin draamakasvatusta myös historian tunnille. Oppilaat työskentelivät ryhmissä ja heidän tehtävänä oli tehdä pienimuotoinen näytelmä antiikin Kreikkaan liittyen. Rekvisiittana toimi upeat sulkanaamiot ja oppilaat saivat eläytyä kunnolla. Jokainen näytelmä kuvattiin iPadien avulla, mutta kaikki eivät halunneet julkaista videoitaan yhteiselle alustalle. Tämä oli kaikin puolin hyväksyttävää. Huomasin oppilaiden kriittisyyden omaa näyttelemistään kohtaan. Oppilailla tuntui selvästikin olevan hauskaa yhdessä, mutta kriittinen ajattelutapa omasta esiintymisestään tahtoi viedä luovuuden ilon ja riemun. Uskoisin, että jatkossa jos draamakasvatusta tehtäisiin usein oppitunneilla, myös liiallinen kriittisyys saattaisi kadota tai hälventyä.

Yhteenveto

Lopuksi haluan vielä palata tavoitteisiini ja kertoa miten ne toteutuivat ja mitkä eivät. Tuntisuunnitelmien suunnitteleminen ja toteuttaminen sujui yllättävän hyvin. Täytyy myöntää, että panostin suunnitteluun paljon aikaa, esimerkiksi lukemalla kirjallisuutta ja selailemalla internetistä erilaisia pedagogisia sivustoja. Osasin improvisoida tunneilla, jos huomasin ajan käyvän vähiin. Poimin tärkeimmät ja motivoivat sisällöt esiin vaivattomasti. Tällainen oppilaslähtöinen ohjaus on tärkeää opettajan työssä (Lerikkanen & Pakarinen 2018). Ensi harjoittelussa haluan kiinnittää enemmän huomiota ajankäyttöön, jottei syntyisi stressiä siitä, että ehtiikö käydä kaikkia sisältöjä läpi vai ei. Opettajan tulee panostaa laadukkaaseen toiminnan organisointiin ja stressittömämpään olotilaan.

Ryhmän ohjaamisessa on myös vielä harjoiteltavaa. Painotin tunneilla työskentelyrauhan ylläpitämistä ja se sujui vaihtelevalla menestyksellä. Todettakoon, että aluksi meni ”tuuleen huutamiseksi”, mutta pian huomasin, että tämä lähestymistapa ei toimi. Kiinnitin oppilaat yhteisiin tavoitteisiin työrauhan säilymiseksi ja se auttoi oppilaiden rauhattomuuteen. Konkreettisina

tapoina olivat myös rytmien käyttäminen taputtaen tai itse opettajana olemalla hiljaa. Oppilaat pian huomasivat tämän ja vaativat myös toisiaan olemaan vaiti.

Arvioin ensimmäistä kertaa kokeita ja tämä osoittautui haastavaksi. Oppilaiden taso vaihteli jonkin verran ja kirjallisten vastausten tulkinallisuus sekä tasapuolisuus arvioinnissa oli vaikeaa. Tämän lisäksi S2-oppilaan kokeen arviointi oli mielestäni erityisen vaikeaa. Miten arvioida koe niin, ettei siitä muodostuisi oppilaalle kynnyskysymys oppimisen suhteen? Puin luokanopettajan kanssa asiaa ja tulimme siihen tulokseen, että hyvin vähäinenkin osaaminen oli jo plussaa ja merkki oppimisesta. Vieraan kielen opetteleminen vaatii runsaasti aikaa.

Se mitä tulee itsereflektioon ja varmuuden lisäämiseen luokkahuoneessa, koin tämän harjoittelun paljon miellyttävämmäksi kuin ensimmäisen opetusharjoitteluni. Saavutin mielestäni rentouden oppilaiden edessä ja sain oppilailta myös hyvää palautetta. Aspforsin (2012) mukaan positiivisen palautteen saaminen kollegoilta, oppilailta ja vanhemmilta tukevat vastavalmistunutta opettajaa työssään. Olen hyvän matkan alussa opettajuudessani ja näin ollen valmis seuraavaa harjoitteluani varten. Tämä harjoittelu antoi minulle taas paljon uutta ajateltavaa ja perspektiiviä asioihin, joihin ensi harjoittelussa haluan syventyä vielä enemmän.

LÄHTEET

Aspfors, A. 2012. Induction Practices. Experiences of New Qualified Teachers. Finland: Åbo Akademi University. 23–26.

Avola, P. & Pentikäinen, V. 2019. Kukoistava kasvatus. Positiivisen pedagogiikan ja laaja-alaisen hyvinvointiopetuksen käsikirja. BEEhappy Publishing.

Goffman, E. 2012. Vuorovaikutuksen sosiologia. Vastapaino.

Lahtinen, A. & Rantanen, J. 2019. Tunnetaidot opettajantyössä. Opas haastaviin tilanteisiin. Jyväskylä: PS-kustannus.

Lerkanen, M.-K. & Pakarinen, E. 2018. Opettajan merkitys oppimismotivaatiolle. Teoksessa K. Salmela-Aro (toim.) Motivaatio ja oppiminen (181–196). Jyväskylä: PS-kustannus.

Marjamäki, E., Kosonen, S., Törrönen, S., & Hannukkala, M. 2016. Lapsen mieli.

Mielenterveystaitoja varhaiskasvatukseen ja neuvolaan. Suomen Mielenterveysseura.

Martikainen, T. 2005. Inhimillinen tekijä. Opettaja eettisenä ajattelijana ja toimijana. Joensuun yliopisto. Joensuun yliopiston kasvatustieteellisiä julkaisuja N:o 102.

Männistö, P. 2018. Käyttämättömien mahdollisuuksien maa - demokratiakompetenssit ja peruskoulu. Teoksessa M. Rautiainen (toim.) Kohti parempaa demokratiaa. *Euroopan neuvoston demokratiakulttuurin kompetenssit kasvatuksessa ja opetuksessa*. Jyväskylän yliopisto: Opettajankoulutuslaitos.

OAJ. 2021. Opettajan arvot ja eettiset periaatteet – materiaali.

Opettaja-lehti. Työtaakka keveni kahden – Näin yhteisopettajuus onnistuu.

<https://www.opettaja.fi/tyossa/tyotaakka-keveni-kahden-nain-yhteisopettajuus-onnistuu/> Luettu 26.4.21

Riihonen, R. & Koskinen, M. 2020. Kuinka kiukku kesytetään? Lasten aggressiokasvatus. Jyväskylä: PS-kustannus.

Sajaniemi, N. & Mäkelä, J. 2015. Ihminen voi hyvin joukossa. Teoksessa L. Uusitalo-Malmivaara (toim.) Positiivisen psykologian voima. Jyväskylä: PS-kustannus.

Säntti, J. 2007. Pellon pientareelta akateemisiin sfääreihin. Helsingin yliopisto: käyttäytymistieteellinen tiedekunta, soveltavan kasvatustieteen laitos.

Tomperi, T. 2018. Demokraattisen keskustelun ja kriittisen ajattelun taidot. Teoksessa M. Rautiainen (toim.) Kohti parempaa demokratiaa. *Euroopan neuvoston demokratiakulttuurin kompetenssit kasvatuksessa ja opetuksessa*. Jyväskylän yliopisto: Opettajankoulutuslaitos.

Tuominen-Soini, H. 2015. Onko nuorella kaikki hyvin, jos koulussa menee hyvin? Teoksessa L. Uusitalo-Malmivaara (toim.) Positiivisen psykologian voima. Jyväskylä: PS-kustannus.